

JOANNA ROSZAK

orcid.org/0000-0002-4203-8010

INSTYTUT SŁAWISTYKI PAN

GRZEGORZ GODLEWSKI

orcid.org/0000-0002-5860-1795

UNIwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Wydział Nauk Geograficznych i Geologicznych

**„(WIELKO)POLSKI ZAMOYSKI – SZLAK BIOGRAFICZNY”
JAKO POSTULOWANY PRODUKT TURYSTYCZNY W REGIONIE:
PRZEBIEG, WALORY, ZAGOSPODAROWANIE**

ABSTRAKT

Celem artykułu jest zdefiniowanie przestrzeni biograficznej związanej z hrabią Władysławem Zamoyskim oraz przedstawienie propozycji jej praktycznego zastosowania w formie liniowego produktu turystycznego „(Wielko)polski Zamoyski – szlak biograficzny”. Przeprowadzona analiza wskazuje na potencjał stworzenia regionalnej, tematycznej oferty turystycznej opartej na życiu i działalności społecznika, filantropa, mecenasa nauki i kultury. Szlak wykazuje liczne walory z perspektywy promocji regionu oraz ochrony dziedzictwa historycznego i kulturowego Wielkopolski. Może także pełnić funkcję narzędzia edukacyjnego dla odbiorców w różnym wieku, szczególnie młodzieży szkolnej. Wpisuje się w nurt edukacji opartej na przeżywaniu i pokojowym przekazie oraz eksponuje rolę autorytetów w procesie kształcenia i budowania tożsamości regionalnej.

Słowa kluczowe: turystyka biograficzna, Władysław Zamoyski, szlak turystyczny

ABSTRACT

**"ZAMOYSKI IN GREATER POLAND – A BIOGRAPHICAL TRAIL"
AS A PROPOSED REGIONAL TOURISM PRODUCT:
ITS ROUTE, FEATURES AND DEVELOPMENT**

The article aims to define the biographical space associated with Count Władysław Zamoyski and to present a proposal for its practical application in the form of a linear tourism product 'Zamoyski in Greater Poland – A Biographical Trail.' The analysis highlights the potential for creating a regional thematic tourist offer based on the life and work of this extraordinary figure – a social activist, philanthropist, and patron of science and culture. The trail holds numerous advantages from the perspective of promoting the region and preserving the historical and cultural heritage of Greater Poland. It can also serve as an educational tool for audiences of all ages, with a particular emphasis on school youth. The proposed trail aligns with the trend of experience-based and peace-oriented education, appreciating the importance of role models in the process of learning and building regional identity.

Keywords: biographical, tourism, Władysław Zamoyski, tourist trail

Turystyka biograficzna – wprowadzenie

Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy już w 1987 r. powołało specjalną Radę Programową ds. Europejskich Szlaków Kulturowych, która określiła podstawowe cele, jakie winny spełniać nowe szlaki. I choć zasady te dotyczą produktów scalanych dziedzictwem kulturowym wynikającym ze wspólnych korzeni cywilizacji łacińskiej o znaczącym zasięgu terytorialnym, to ich zapisy można z pewnością zastosować także w koncepcjach lokalnych.

Szlaki kulturowe pozwalają uświadomić odbiorcom ich tożsamość kulturową. Ponadto mają za zadanie zachować i ochronić dziedzictwo jako źródło rozwoju społecznego, ekonomicznego i kulturowego, a także promować turystykę kulturową wśród sposobów spędzenia czasu wolnego¹. Założenia te doskonale wpisują się w omawianą w artykule ofertę.

Uprawiając turystykę biograficzną, odwiedza się miejsca związane z życiem wybitnych, interesujących postaci, zaś organizując ją, eksponuje się ich domy

¹ Katarzyna Orzechowska-Kowalska, *Zasady tworzenia europejskich szlaków kulturowych*, „Turystyka” 2023, nr 13(2), s. 70-71.

rodzinne, miejsca edukacji, działalności czy pochówku, ulubione kawiarnie, pomniki; celebrytuje się przy tym ich osiągnięcia i pielęgnuje pamięć. Popularność turystyki śladami życia pozwala stworzyć z danego miejsca atrakcję turystyczną. Izabela Wyszowska przyczyn trwałości tego rodzaju podróży dopatrywała się „w odwiecznym zainteresowaniu człowieka losami drugiego, porównywaniu swego życia do innych”². Wiązała jej popularność – za Tadeuszem Łepkowskim – z potrzebą rozrywki, wzorców osobowych i nauki.

Zwrot biograficzny w turystyce odnosi się do zainteresowania stąpaniem po śladach pisarzy, artystów czy polityków, do zsynchronizowania tras zwiedzania ze szlakami ich życia. Podejście to wiąże się z szerszymi zmianami w turystyce, które obejmują poszukiwanie głębszych, bardziej osobistych i intelektualnych doświadczeń podczas podróży. Podróżując śladami danej osoby, turyści starają się zrozumieć nie tylko jej dzieło, ale również wątki osobiste i konteksty – dzieciństwo, późniejsze życie prywatne, okoliczności podjęcia ważnych decyzji. Turyści zwiedzają więc Dublin Jamesa Joyce’a, pielgrzymują w Pradze do domu Franza Kafki, słuchają mazurków Fryderyka Chopina w Żelazowej Woli, odciskają kształt uszmiokowanych ust na płycie nagrobnej Charles’a Baudelaire’a, na grobie Julia Cortáзара pozostawiają wydanie jego książek w swoim rodzinnym języku, a przystając w paryskiej dzielnicy Montmartre, wyobrażają sobie, jak tworzyli tam impresjoniści³.

Podróż taka – szczególnie indywidualna – wynika z fascynacji działalnością danej osoby. Wówczas turystyka biograficzna staje się formą świeckiej pielgrzymki, ma znaczenie nie tylko intelektualne, ale i emocjonalne. Zapewnia turystom immersję w świecie interesujących postaci i zaopatrza w klucz do głębszego zrozumienia ich działalności. Turyści personalizują doświadczenie i chwytają z jednej strony unikalność trajektorii biograficznej bohatera ich podróży, z drugiej – elementy wspólne ich życia i bohatera szlaku.

Celem naszych analiz jest zdefiniowanie przestrzeni biograficznej związanej z hrabią Władysławem Zamoyskim wraz z pogłębieniem jej o zakres postulowanej praktycznej aplikacji w postaci liniowego produktu turystycznego „(Wielko)polski Zamoyski – szlak biograficzny”. Analiza problemu wskazuje na możliwości przygotowania regionalnej tematycznej oferty turystycznej.

² Izabela Wyszowska, *Turystyka biograficzna – istota, znaczenie, perspektywy*, „Turystyka Kulturowa” 2008, nr 1, s. 23.

³ Zob. np. Joanna Roszak, Grzegorz Godlewski, *Homo Legens as Homo Turisticus: Toward the Methodology of Literary Tourism*, „Folia Turistica” 2013, nr 28(2), s. 53-66.

Stworzenie wielkopolskiego szlaku poświęconego temu działaczowi społecznemu, filantropowi, mecenasowi nauki i kultury, patriocie⁴, „zbawcy Tatr” – ma wiele zalet zarówno z punktu widzenia promocji regionu, jak i zachowania dziedzictwa historycznego i kulturowego Wielkopolski. Może służyć jako narzędzie edukacyjne dla mieszkanki i mieszkańców w różnym wieku, ze szczególnym przeznaczeniem dla młodzieży szkolnej⁵. Szlak „(Wielko)polski Zamoyski” wpisuje się w potrzebę edukowania opartego na przeżywaniu i edukowania pokojowego, w którym docenia się rolę wzorców osobowych.

Szlak nasz ma charakter postulatywny. Stałby się on ofertą dla wyodrębnionej grupy odbiorców zainteresowanych dziedzictwem kulturowym i postacią hrabiego Władysława Zamoyskiego. Znaczenie miałby szczególnie jako produkt o zasięgu lokalnym⁶, załączek podróży edukacyjnej. Motywem przewodnim uczyniliśmy koleje życia hrabiego. Szlak skupia miejsca związane z jego pobytem lub działalnością, prezentuje walory jego dorobku oraz – jednocześnie – obiektów.

Szlaki turystyczne – struktura i znaczenie

Czyniąc zadość aspektom terminologicznym, należy przypomnieć definicję turystycznego szlaku kulturowego. To droga lub ścieżka prowadząca przez atrakcyjne obszary, przez miejscowości i obiekty turystyczne, przystosowana do potrzeb określonych form wędrówek (kołowych, pieszych lub wodnych). Armin Mikos von Rohrscheidt definiuje: „szlak przebiegający w granicach jednego województwa określimy mianem regionalnego szlaku turystyczno-kulturowego”⁷.

⁴ Zenon Bosacki, *Władysław Zamoyski 1853-1924*, Poznań 1986 oraz film *Władysław hrabia Zamoyski. Pan z Wielkopolski. Władca Tatr*, reż. Janusz Sidor, Polska 2012, a także: Jan Łuczak, *Władysław Zamoyski w anegdotach*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 1993, z. 23, s. 113-125; Katarzyna Czachowska, *Dom rodzinny Władysława Zamoyskiego*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 2003, z. 26, s. 11-30; Magdalena Biniś-Szkopek, Piotr Okulewicz, „*Polski władca*” – z Paryża przez Sydney i Kórnik do Zakopanego z Władysławem Zamoyskim, Kórnik 2024.

⁵ Podobny szlak powstał w Zakopanem. Zob. Zbigniew Moździerz, Jerzy M. Roszkowski, *Szlak Zamoyskiego. Przewodnik*, Zakopane 2023.

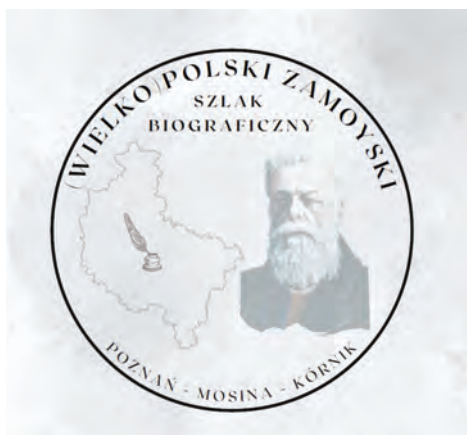
⁶ Władysław W. Gaworecki, *Turystyka*, Warszawa 2002; Paweł Różycki, *Zarys wiedzy o turystyce*, Kraków 2006; *Podstawy turystyki*, red. Aleksander Szwichtenberg, Koszalin 2000.

⁷ Armin Mikos von Rohrscheidt, *Polskie szlaki turystyczno-kulturowe: kryteria i zasady waloryzacji potencjału*, „Turystyka Kulturowa” 2009, nr 4, s. 9. Zgodnie z porządkującym charakterem ustaleń wyłożonych w artykule *Kulturowe szlaki turystyczne – próba klasyfikacji oraz postulaty w zakresie ich tworzenia i funkcjonowania*, zaproponowany w niniejszym wystąpieniu szlak byłby „oznakowany jednolitymi znakami (...) oraz wyposażony w urządzenia informacyjne”, a także odpowiednio zagospodarowany.

Aplikowanie naszej propozycji w realny szlak wymagałoby m.in. zamontowania tablic kierunkowych oraz informacyjnych; szlak mógłby także we wstępnej fazie funkcjonować jako wirtualny, wskazywany przez przewodniki czy źródła internetowe. Von Rohrscheidt podkreśla, że zmaterializowany szlak musi być dostępny i spójny tematycznie oraz oznaczony *in situ*, winien zatem spełniać kryterium zaopatrzenia w: nazwę, kategorię, adres i telefon koordynatora, informację o długości, mapkę oraz logotyp. Dlatego też zaprojektowaliśmy dwa egzemplifikacyjne logotypy z twarzą hrabiego oraz schematycznymi mapkami Wielkopolski i grafikami (il. 1 i 2).



Il. 1. Logotyp szlaku – propozycja 1.
Oprac. Partycja Kryszczak



Il. 2. Logotyp szlaku – propozycja 2.
Oprac. Partycja Kryszczak

Materiał i metoda badawcza

Metodyka tworzenia szlaków turystycznych wymaga od inicjatorów dokonania waloryzacji miejsc znajdujących się na trasie jego przebiegu⁸. Dlatego też zaproponowaliśmy inwentaryzację poszczególnych lokalizacji z wykorzystaniem uproszczonego kwestionariusza⁹. Zastosowana w narzędziu skala punktowa ma charakter quasi-bonitacyjny, stosowany w metodologii dla oceny potencjału i atrakcyjności turystycznej miejsc. Porównywanie obiektów nie w każdym przypadku jest zasadne. Jak zauważa Armin Mikos von Rohrscheidt:

Po pierwsze: takie porównanie jest trudne (...) z uwagi na wielką różnorodność samych obiektów, tworzących szlaki turystyczne. Po drugie: przy tak różnej tematyce samych szlaków i zainteresowaniach turystów z nich korzystających wydaje się to niepotrzebne: ostatecznie bardzo często to różne osoby skorzystają jako turyści z poszczególnych ofert tematycznych, nie będą więc ich wartościować we wzajemnym porównaniu. Wreszcie po trzecie: badanie potencjału szlaków nie ma na celu napisania teoretycznego traktatu z dziedziny aksjologii lub nawet teorii dziedzictwa kulturowego, lecz turystykę, czyli bardzo pragmatyczną aktywność z wykorzystaniem tego dziedzictwa dla celów poznawczych, wypoczynkowych czy integracyjnych¹⁰.

Inwentaryzacja krajoznawcza jest więc analizą rzeczywistej kondycji materialnej zasobów turystycznych, a uwzględniliśmy ją w metodologii badania, by pozyskać informacje o aktualnym stanie obiektów i walorach krajoznawczych na szlaku.

Do innych metod wykorzystanych w naszym opracowaniu należą: analiza źródeł biograficznych, diarystycznych i krajoznawczych, metoda graficzna oraz wywiad skategoryzowany, oparty na rozmowie z dwiema interlokutorkami – lokalną

⁸ Każdy szlak warto poddać waloryzacji w kontekście jego potencjału. Procedura ta niesie wiele korzyści, jak np. wskazanie jego mocnych i słabych punktów w ujęciu całościowym, w tym ewentualnych niedociągnięć w organizacji, działaniu i promocji. Rzetelny przegląd walorów może stanowić punkt odniesienia w planowaniu działań rozwojowych i promocyjnych w ramach szlaku we współpracy pomiędzy mikroregionami, którymi on wiedzie. Może to być również istotny argument przy staraniach o pozyskanie wsparcia władz regionalnych i instytucji odpowiedzialnych za rozwój turystyki, także w kontekście źródeł finansowania. Zob. Armin Mikos von Rohrscheidt, *Polskie szlaki turystyczno-kulturowe...*, s. 5.

⁹ Turystyka krajoznawcza pełni znaczącą funkcję w rozwoju ośrodków miejskich, które, chcąc odczuć pozytywne efekty rozkwitu stymulowanego napływem zwiedzających, powinny opracować stosowną strategię zawierającą modelowe podejście do współpracy władz lokalnych, organizacji turystycznych oraz społeczeństwa. Wspierająca rozwój byłaby także taktyka *promotion-mix*: Jadwiga Płocka, *Wybrane zagadnienia z zagospodarowania turystycznego*, cz. 2, Toruń 2002, s. 71.

¹⁰ Armin Mikos von Rohrscheidt, *Polskie szlaki turystyczno-kulturowe...*, s. 7.

przewodniczką po Wielkopolsce oraz specjalistką od historii kultury, które podkreśliły możliwości aplikacyjne zaproponowanego szlaku jako potencjalnie atrakcyjnego dla turystów.

Uwzględniliśmy klasyczne wyznaczniki – nazwę i rodzaj szlaku, opis krajoznawczy, długość i czas potrzebny do jego poznania. W przypadku specjalistycznego rodzaju turystyki – w tym przypadku związanego z biografią – pozostałe kwestie opisu (np. przepustowość turystyczna) wydają się nieistotne¹¹.

Informacje podstawowe i proponowane miejsca na szlaku – inwentaryzacja i opis oraz przebieg szlaku

- [1] Nazwa szlaku: „(Wielko)polski Zamoyski – szlak biograficzny”.
- [2] Logotyp szlaku zawiera nazwę i element graficzny (il. 1 i 2).
- [3] Rodzaj szlaku: motorowy/kołowy (samochodowy, motocyklowy, rowerowy).
- [4] Długość szlaku: ul. Matejki w Poznaniu → Stary Rynek, 3 km (10 min dla użytkowników samochodu) → Mosina: 23 km (32 min), → Kórnik: 19,5 km (23 min); razem: 42,5 km (il. 3).
- [5] Przebieg szlaku: Poznań (ul. Matejki: II Liceum Ogólnokształcące, Stary Rynek: Pałac Działyńskich) – Mosina (Głaz Zamoyskiego) – Kórnik (pomnik hrabiego Władysława Zamoyskiego, Kolegiata Kórnicka, Zamek, Biblioteka Kórnicka, pomnik-ławeczka Wisławy Szymborskiej) (il. 3 i 4).

Przebieg szlaku zaprojektowaliśmy od punktu do punktu i poniżej kolejno opisujemy jego elementy. Nie uwzględniamy wszystkich wielkopolskich miejsc związanych z hrabią Władysławem Zamoyskim (jak poznańskie: ulica, której patronuje on na Świerczewie, Szkoła Podstawowa nr 90 przy ulicy Chociszewskiego, ulica w Krosinku i w Środzie Wielkopolskiej, szkoła Władysława i Jadwigi Zamoyskich w Rokietnicy). Także Hotel Bazar jako miejsce walnych zebrań akcjonariuszy Banku Ziemskiego mógłby zostać uwzględniony na szlaku prezentującym działalność Zamoyskiego w Wielkopolsce. Szlak można rozszerzyć o inne nieoczywiste obiekty związane z majątkami Zamoyskich (Kromolice, Zimin, Bieganowo, Jarosławiec, Kijewo, folwarki dóbr kórnickich wykupione przez Władysława i Jadwigę, parcele i majątki, np. Gądki), co pozwoliłoby opowiedzieć o walce

¹¹ Osiągnięcie maksymalnych wartości przepustowości turystycznej jest w takich przypadkach mało realne.

z germanizacją i Komisją Kolonizacyjną. Warto także podkreślić przecięcie się postulowanego szlaku ze szlakiem wielkopolskich organiczników¹² oraz Poznańskim Szlakiem Kobiet (omówiona w odnośnych materiałach działalność Celestyny z Zamoyskich Działyńskiej znajduje paralelę w pracy matki i siostry bohatera szlaku, co przyczyniłoby się do ukazania słabo obecnej w świadomości społecznej aktywności Wielkopolanek i ich poświęcenia dla pracy organicznej). Także zespół leśny dóbr kórnickich (np. Bielawy, nadleśnictwo Kórnik) mógłby dołączyć do listy obiektów interesujących dla odbiorców i odbiorczyń skoncentrowanych na turystyce kulturowo-przyrodniczej.

Początek szlaku proponujemy umiejscowić przy poznańskim II Liceum Ogólnokształcącym przy ulicy Matejki 8/10 (karta 1), co pozwoli opowiedzieć zwiedzającym o pierwszym okresie życia hrabiego Władysława Zamoyskiego, ale także o działalności bliskich mu kobiet – matki i siostry.

KARTA INWENTARYZACYJNA 1

Nazwa obiektu: **II Liceum Ogólnokształcące w Poznaniu, ul. Matejki 8/10**

Data: **11.08.2024**

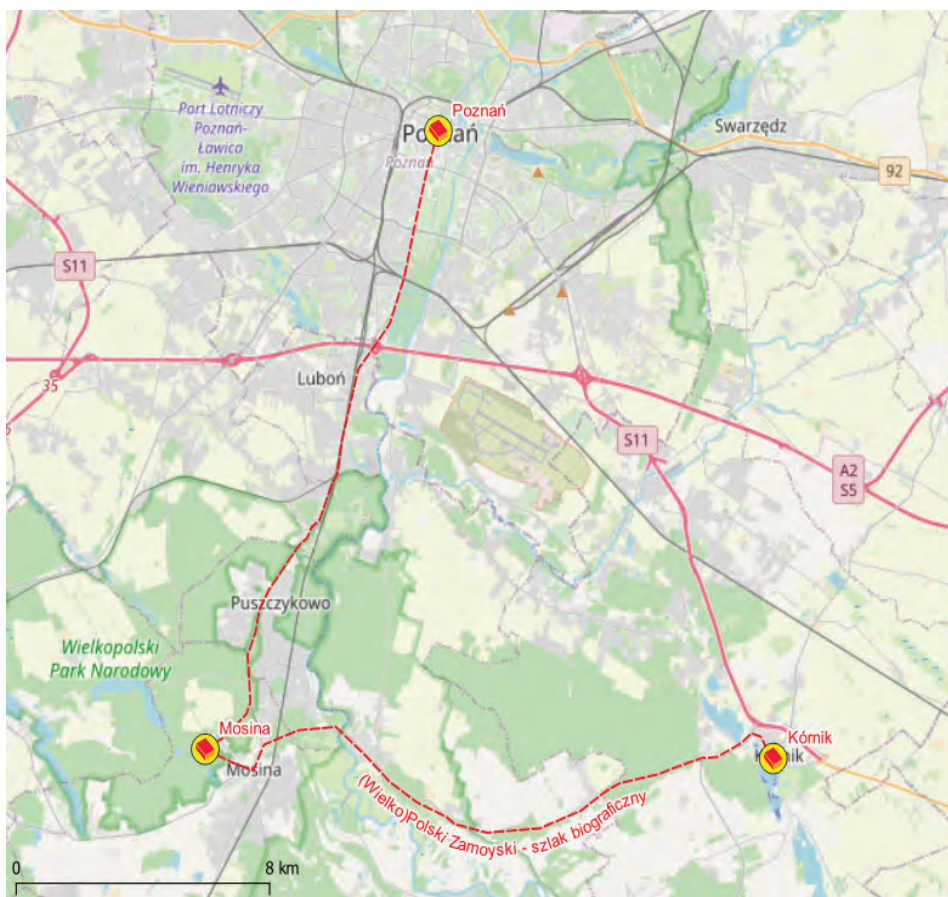
II Liceum Ogólnokształcące – jedna z prestiżowych szkół średnich w Poznaniu, szczytująca się gronem znacznych absolwentek i absolwentów (m.in. Emilia Waśniowska czy Grażyna Kulczyk) oraz piękną architekturą (szczególnie klatką schodową¹³) – ma dwie patronki: generałową Jadwigę Zamoyską z Działyńskich i Helenę Modrzejewską. Szkoła założona została rok po zakończeniu I wojny światowej jako państwowa szkoła żeńska na Łazarzu – wówczas w nieco dalszym miejscu przy tej samej co dziś ulicy. Matka hrabiego została jej patronką 6 marca 1929 r.; w tym też okresie szkoła obrała profil humanistyczny.

Wraz z wybuchem II wojny światowej budynek został przeznaczony pod działalność niemieckiego gimnazjum.

Mamy tu zatem okazję do snucia opowieści o przodkach Władysława Zamoyskiego oraz o wczesnym etapie jego życia (narodziny w Paryżu w 1853 r.,

¹² Portal Region Wielkopolska, <https://regionwielkopolska.pl/artykuly-turystyka/szlakiem-wielkopolskich-organicznikow/> (dostęp 20.09.2024).

¹³ Zob. Zbigniew Zachariasik, *Klatki schodowe w Poznaniu. Centrum, Jeżyce, Łazarz*, Poznań 2023.



Il. 3. Przebieg szlaku w granicach województwa wielkopolskiego.

Źródło: opracowanie z wykorzystaniem programu geoinformacyjnego QGIS



Il. 4. Przebieg szlaku w Kórniku.

Źródło: opracowanie z wykorzystaniem programu geoinformacyjnego QGIS

paryska matura, czterokrotne zdawanie do tamtejszej szkoły politechnicznej, służba w wojsku francuskim, wyjazdy, m.in. w latach 1879-81 do Australii i Oceanii, przywiezienie z nich zbiorów¹⁴).

O ojcu bohatera naszego szlaku napisała Joanna Nowak: „18 października 1853 r. przyszedł na świat pierwszy syn (...). Opuszczenie rodziny w tak ważnym momencie z pewnością było wielkim wyrzeczeniem ze strony Zamoyskiego. 31 grudnia 1853 r. w kilka dni przed wyjazdem do Turcji tłumaczył swoje postępowanie (...): «Życie moje poświęciłem ojczyźnie. Da Bóg wytrwam w tej służbie do końca. Mało przeto, starania mego zdołam synowi udzielić. Zastąpi mnie przy nim Matka»¹⁵.

Jadwiga Zamoyska była córką Tytusa Działyńskiego. Generała Władysława Zamoyskiego, będącego bratem jej matki, poślubiła w 1852 r. po uzyskaniu przez rodzinę dyspensy papieskiej. We wspomnieniach poświęciła przejmujący fragment zamążpójściu i macierzyństwu: „Mimo głębokiego przywiązania do mego męża, pragnienie śmierci, jakie miałam od dzieciństwa, a mianowicie odkąd zamęście moje postanowione było, nie opuszczało mnie nigdy. Wszystkie obowiązki moje nowe wydawały mi się zawsze strasznym ciężarem. W żadnym żadnej przyjemności upatrzeć nie mogłam. Wszystko, co moja siostra powiedziała o zaszczytach i radościach macierzyństwa, bynajmniej mnie nie przekonało¹⁶.

„Chociaż dziecka nie pragnęłam, ale zrozumiałam, jak wielkie obowiązki przyjdzie jego na świat mi nakłada. Nic o dzieciach nie wiedziałam, nie byłam nigdy z żadnym miała do czynienia. (...) Postanowiłam więc przez kilka tygodni przed jego urodzeniem chodzić do ogrodu Tulleryjskiego, i tam przesiadywałam długie chwile wśród dzieci, nianiek i mamek, przysłuchując się rozmowom i przypatrując temu pierwszemu wychowaniu. To wychowanie, pomyślałam sobie, to zepsucie, to szczepienie dzieciom wszelkich wad i narowów. A te matki, to niecne kobiety, które umieją dzieci na świat wydawać, a nie umieją ich pilnować. Obiecałam sobie wszelkimi siłami nad dzieckiem moim czuwać.

(...) Mój mąż bardzo się synem cieszył i zaprosił na chrzciny wszystkich dawnych towarzyszy broni. Nie wiem, jakim sposobem chrzest opóźnił się do

¹⁴ Zob. Paweł Anders, *Patroni wielkopolskich ulic*, Poznań 2006, s. 257.

¹⁵ Joanna Nowak, *Władysław Zamoyski. O sprawę polską w Europie (1848-1868)*, Poznań 2002, s. 164.

¹⁶ *Jadwiga Zamoyska w domu rodzinnym i na emigracji. Wspomnienie część I*, red. Edyta Bątkiewicz, Magdalena Biniś-Szkopek, Kórnik 2014, s. 189. Por. *Maria Zamoyska, Wspomnienia*, red. Magdalena Biniś-Szkopek, Igor Kraszewski, Krzysztof Rataj, Kórnik 2017.

piętnastego dnia po urodzeniu, co nie bardzo było dobrze. Jeszcze mniej rozumie, jakim sposobem trzy pary było chrzestnych rodziców, co wprawdzie zdarza się w Polsce, ale nigdy we Francji. Chrzcił ks. Jełowicki w kościele św. Ludwika na wyspie, w naszej parafii. Rodzicami chrzestnymi byli: ks. Adam Cz., p. de Mantalembert z moją Matką, Lord Dudley Stuart z księżną Wirtemberską. Po chrzcie było śniadanie, a zaproszonym przyszło na myśl, prawdopodobnie polskim zwyczajem, przyjść po kolei zdrowie moje pić, każdy z kieliszkiem w rękę. Nie bardzo mi się ta ceremonia podobała¹⁷.

O rychłym wyjeździe męża napisała: „Całe moje życie było nie moim. Tak jak sprężyna ugina się pod naciskiem, tak i ja nagięłam się do kłopotania o obiady i śniadania, o bywanie u ludzi i przyjmowanie ich u siebie, o troskanie się o mnóstwo rzeczy, które w gruncie rzeczy były dla mnie uciążliwe. Ale ledwo zostawiałam sama sobie zostawioną, cała dawna natura w mgnieniu oka się wracała. (...) Z siostrami czytałam, grałam na cztery ręce, przygotowywałam lekcję włoską pana Zingorelli, zjadłam z nimi śniadanie pierwsze i drugie, i tak czas schodził żwawo. Aż tu pod wieczór, około czwartej czy piątej godziny, przechodzi z piorunującym na mnie spojrzeniem przez salon mamka, do najwyższego stopnia zagniewana. (...) Spostrzegłam się raptem, że zapomniała na zabój o mamce, dziecku, o moim macierzyństwie (...)”¹⁸.

Między innymi to wydarzenie stało się języczkiem u wagi przy podjęciu decyzji o wyjeździe do męża do Turcji. Mały Władysław trafił do Poznania: „Moi rodzice podjęli się zabrać Władysia z mamką i Brykczyńską do Poznania, a ja z Panną Birt, wyśmienitym służącym Janem Cholewą i psem skyterrierem, darowanym mi przed ślubem przez mego męża, pojechałam do Stambułu”¹⁹.

Warto w tym miejscu wspomnieć także o innej szkole: Szkole Domowej Pracy Kobiet, założonej przez matkę hrabiego i jego siostrę, Marię Zamoyską. Funkcjonowała ona w latach 1882-1950, zainspirowana podobnymi instytucjami we Francji; przygotowywała do pracy ręcznej, umysłowej i duchowej. Po czterech latach działalności w Kórniku Jadwiga Zamoyska, z powodu rugów pruskich, musiała opuścić Wielkopolskę. Szkołę przeniesiono na Spisz, a następnie do Kuźnic.

Kryterium I: atrakcyjność turystyczna – SUMA – 8 pkt

1. Stan obiektu (doskonały – 3 pkt, przeciętny – 2 pkt, słaby – 1 pkt) **3 pkt**

¹⁷ Tamże, s. 190-191.

¹⁸ Tamże, s. 192.

¹⁹ Tamże, s. 193.

2. Walory przyrodnicze (duże – 3 pkt, średnie – 2 pkt, małe – 1 pkt) **1 pkt**
3. Znaczenie kulturowe (duże – 3 pkt, średnie – 2 pkt, małe – 1 pkt) **2 pkt**
4. Unikatowość obiektu w rejonie (duża – 3 pkt, średnia – 2 pkt, mała – 1 pkt) **2 pkt**
5. Zagospodarowanie towarzyszące (m.in. ławki, toalety, kosze na śmieci) (istnieje – 1 pkt, nie istnieje – 0 pkt) **0 pkt**

Kryterium II: dostępność turystyczna – SUMA – 5 pkt

1. Położenie przy szlaku komunikacyjnym (przy drodze – 3 pkt, w niewielkim oddaleniu od drogi – 2 pkt, w znacznym oddaleniu od drogi – 1 pkt) **3 pkt**
2. Dostępność parkingu (przy obiekcie – 3 pkt, niedaleko obiektu – 2 pkt, oddalony od obiektu – 1 pkt) **2 pkt**

Kolejnym obiektem na trasie jest Pałac Działyńskich, należący do Władysława Zamoyskiego (karta 2).

KARTA INWENTARYZACYJNA 2

Nazwa obiektu: **Pałac Działyńskich, Stary Rynek 78 w Poznaniu**

Data: **11.08.2024**

Zbigniew Zakrzewski o Pałacu Działyńskich napisał w *Ulicami mojego Poznania*: „W latach dwudziestych XX wieku pałac należał do Władysława Zamoyskiego, a po jego śmierci do powstałej z jego zapisu testamentowego Fundacji Kórnickiej”²⁰. Ów znawca Poznania za godne uwagi uznał kwitnące tu życie kulturalne. „w murach Pałacu miewali wykłady tacy ludzie, jak Karol Libelt – o estetyce, Jędrzej Moraczewski – o Słowiańszczyźnie (...). W Sali Czerwonej występował teatr amatorski, urządzano wystawy obrazów oraz ekspozycje gospodarcze, odbywały się koncerty, a gdy wybiła godzina zbrojnego czynu, Działyńscy udostępniali pomieszczenia Pałacu na cele powstania”²¹.

Elewacja Pałacu utrzymana jest w stylu klasycystycznym. Nad tympanonem, w którym znajduje się herb Działyńskich, dostrzeżemy pelikana, symbol m.in. poświęcenia. Budynek został wzniesiony w latach 1773-1776. W 1808 r. trafił w ręce Działyńskich. W 1880 r. po bezpotomnej śmierci Jana Kantego Działyńskiego jego właścicielem został hrabia Władysław Zamoyski. W 1887 r. zamieszkał tu i ulokował klinikę położniczą Heliodor Świącicki. Podczas walk o Poznań,

²⁰ Zbigniew Zakrzewski, *Ulicami mojego Poznania*, cz. 2, il. Magdalena Mrugalska-Banaszak, Poznań 2005.

²¹ Tamże.

na początku 1945 r., budynek został strawiony przez ogień. Odbudowano go w połowie lat 50. XX w.

Kryterium I: atrakcyjność turystyczna – SUMA – 11 pkt

1. Stan obiektu (doskonały – 3 pkt, przeciętny – 2 pkt, słaby – 1 pkt) **3 pkt**
2. Wałory przyrodnicze (duże – 3 pkt, średnie – 2 pkt, małe – 1 pkt) **1 pkt**
3. Znaczenie kulturowe (duże – 3 pkt, średnie – 2 pkt, małe – 1 pkt) **3 pkt**
4. Unikatowość obiektu w rejonie (duża – 3 pkt, średnia – 2 pkt, mała – 1 pkt) **3 pkt**
5. Zagospodarowanie towarzyszące (m.in. ławki, toalety, kosze na śmieci) (istnieje – 1 pkt, nie istnieje – 0 pkt) **1 pkt**

Kryterium II: dostępność turystyczna – SUMA – 5 pkt

1. Położenie przy szlaku komunikacyjnym (przy drodze – 3 pkt, w niewielkim oddaleniu od drogi – 2 pkt, w znacznym oddaleniu od drogi – 1 pkt) **3 pkt**
2. Dostępność parkingu (przy obiekcie – 3 pkt, niedaleko obiektu – 2 pkt, oddalony od obiektu – 1 pkt) **2 pkt**

Dalej szlak wiedzie do Mosiny, na skraj Wielkopolskiego Parku Narodowego (karta 3).

KARTA INWENTARYZACYJNA 3

Nazwa obiektu: **Głaz w Mosinie**

Data: **11.08.2024**

Granitowy głaz-pomnik sprowadzony w 1994 r. z Suchoj Wody w Tatrach i odsłonięty dzięki staraniom Jerzego Preislera, prezesa Oddziału Poznańskiego PTT, w siedemdziesiątą rocznicę śmierci hrabiego, ulokowany został na skraju Wielkopolskiego Parku Narodowego, naprzeciw parkingu na Morenie Pożegowskiej. Stwarza on okazję, by opowiedzieć o działalności Zamoyskiego na rzecz wykupienia dóbr zakopiańskich, części Tatr oraz o procesie z Węgrami o Morskie Oko²² oraz o jego woli, by lasy trzebawskie stały się rezerwatem przyrody.

Na głazie widnieje napis:

„Pamięci Władysława hr. Zamoyskiego (1853-1924), właściciela lasów kórnicko-trzebawskich oraz części Tatr, twórcy fundacji Zakłady Kórnickie, na obszarze której utworzono Wielkopolski Park Narodowy, inspiratorowi powołania Tatrzańskiego Parku Narodowego.

Kórnik – Mosina – Zakopane 8 X 1994 r.”

²² Zob. Klaudiusz Świącicki, *Zakopane i Tatry fin de siècle. Jan Kasprówic – podróże artysty*, „Galicja. Studia i Materiały” 2020, nr 6, s. 314.

Kryterium I: atrakcyjność turystyczna – SUMA – 11 pkt

1. Stan obiektu (doskonały – 3 pkt, przeciętny – 2 pkt, słaby – 1 pkt) **3 pkt**
2. Walory przyrodnicze (duże – 3 pkt, średnie – 2 pkt, małe – 1 pkt) **3 pkt**
3. Znaczenie kulturowe (duże – 3 pkt, średnie – 2 pkt, małe – 1 pkt) **1 pkt**
4. Unikatowość obiektu w rejonie (duża – 3 pkt, średnia – 2 pkt, mała – 1 pkt) **3 pkt**
5. Zagospodarowanie towarzyszące (m.in. ławki, toalety, kosze na śmieci) (istnieje – 1 pkt, nie istnieje – 0 pkt) **1 pkt**

Kryterium II: dostępność turystyczna – SUMA – 5 pkt

1. Położenie przy szlaku komunikacyjnym (przy drodze – 3 pkt, w niewielkim oddaleniu od drogi – 2 pkt, w znacznym oddaleniu od drogi – 1 pkt) **2 pkt**
2. Dostępność parkingu (przy obiekcie – 3 pkt, niedaleko obiektu – 2 pkt, oddalony od obiektu – 1 pkt) **3 pkt**

Następne obiekty szlaku ulokowane zostały w Kórniku²³ (karty 4-8).

KARTA INWENTARYZACYJNA 4

Nazwa obiektu: **Pomnik Władysława hr. Zamoyskiego w Kórniku**

Data: **12.09.2024**

Pomnik – którego postawienie zainicjowało Kórnickie Stowarzyszenie „Ogończyk” – odsłonięto 3 października 2024 r. Został wykonany według projektu Michała Gąsienicy-Szostaka (podobnie jak ten na Krupówkach w Zakopanem – jest zatem jego kopia). Miejsce usytuowania pomnika, u zbiegu ulic Poznańskiej i Poprzecznej, nazwano „Skwerem Władysława Hrabiego Zamoyskiego”.

Kryterium I: atrakcyjność turystyczna – SUMA: 8 pkt

1. Stan obiektu (doskonały – 3 pkt, przeciętny – 2 pkt, słaby – 1 pkt) **3 pkt**
2. Walory przyrodnicze (duże – 3 pkt, średnie – 2 pkt, małe – 1 pkt) **1 pkt**
3. Znaczenie kulturowe (duże – 3 pkt, średnie – 2 pkt, małe – 1 pkt) **1 pkt**
4. Unikatowość obiektu w rejonie (duża – 3 pkt, średnia – 2 pkt, mała – 1 pkt) **2 pkt**
5. Zagospodarowanie towarzyszące (m.in. ławki, toalety, kosze na śmieci) (istnieje – 1 pkt, nie istnieje – 0 pkt) **1 pkt**

²³ Warto napomknąć, że w mieście tym akcję #kamyczki zorganizowało Stowarzyszenie Teatralne Legion. Maria Gierczyńska przygotowała rysunki związane z Władysławem Zamoyskim na kamkach (znajduje się na nich także napis „Szlak Zamoyskiego”). Kamyczki podróżują z kolejnymi znalazcami, tworząc „wędrujący pomnik Władysława hr. Zamoyskiego”, Portal Rok Zamoyskiego, https://rokzamoyskiego.fzk.pl/tworzymy-wedrujacy-pomnik-wladyslawa-hr-zamoyskiego/?fbclid=IwY2xjawGVe_dleHRuA2FlbQIxMAABHV0QT1TR2eG_LsBIFGR7aOyxwUxe5aQFBkLFe-qxXPSt6w9PTHV82xZ4ifa_aem_lQ5S6d1Z9K0Y439BBP7w_A (dostęp 18.09.2024).

Kryterium II: dostępność turystyczna – SUMA: 5 pkt

1. Położenie przy szlaku komunikacyjnym (przy drodze – 3 pkt, w niewielkim oddaleniu od drogi – 2 pkt, w znacznym oddaleniu od drogi – 1 pkt) **3 pkt**
2. Dostępność parkingu (przy obiekcie – 3 pkt, niedaleko obiektu – 2 pkt, oddalony od obiektu – 1 pkt) **2 pkt**

Szlak prowadzi dalej ku Kolegiacie Kórnickiej.

KARTA INWENTARYZACYJNA 5

Nazwa obiektu: **Kolegiata Kórnicka**

Data: **12.12.2024**

Hrabia pochowany jest w Kórniku, w Krypcie Zamoyskich pod kaplicą kościoła parafialnego pw. Wszystkich Świętych – obok matki Jadwigi i siostry Marii²⁴. Gotycki kościół oddano do użytku w 1437 r. dzięki staraniom Łukasza I Górki, w 1495 r. uzyskał on rangę kolegiaty. Wraz z Zamkiem i Arboretum wpisany został w 2011 r. na listę Pomników Historii. Na uwagę zasługuje obraz Matki Bożej Różańcowej Kórnickiej z Dzieciątkiem oraz rzeźba św. Franciszka wykonana przez Marcina Rożka, artystę wykształconego m.in. w Berlinie i Paryżu, powstańca wielkopolskiego. Jest on również autorem figury Chrystusa z poznańskiego pomnika Najświętszego Serca Pana Jezusa, zburzonego przez Niemców w 1939 r. Rożek zmarł w Auschwitz w 1944 r., gdzie trafił po odmowie namalowania Hitlera.

W kościele spoczywają także Teofila z Działyńskich, hrabia Tytus Działyński i Jan Kanty Działyński.

Kryterium I: atrakcyjność turystyczna – SUMA – 13 pkt

1. Stan obiektu (doskonały – 3 pkt, przeciętny – 2 pkt, słaby – 1 pkt) **3 pkt**
2. Walory przyrodnicze (duże – 3 pkt, średnie – 2 pkt, małe – 1 pkt) **3 pkt**
3. Znaczenie kulturowe (duże – 3 pkt, średnie – 2 pkt, małe – 1 pkt) **3 pkt**
4. Unikatowość obiektu w rejonie (duża – 3 pkt, średnia – 2 pkt, mała – 1 pkt) **3 pkt**
5. Zagospodarowanie towarzyszące (m.in. ławki, toalety, kosze na śmieci) (istnieje – 1 pkt, nie istnieje – 0 pkt) **1 pkt**

Kryterium II: dostępność turystyczna – 6 pkt

1. Położenie przy szlaku komunikacyjnym (przy drodze – 3 pkt, w niewielkim oddaleniu od drogi – 2 pkt, w znacznym oddaleniu od drogi – 1 pkt) **3 pkt**

²⁴Włodzimierz Łęcki, *202 × Wielkopolska*, Poznań 2005, s. 169.

2. Dostępność parkingu (przy obiekcie – 3 pkt, niedaleko obiektu – 2 pkt, oddalony od obiektu – 1 pkt) **3 pkt**

Następne obiekty na trasie szlaku to Zamek w Kórniku oraz Biblioteka Kórnicka.

KARTA INWENTARYZACYJNA 6

Nazwa obiektu: **Zamek w Kórniku (pokój Zamoyskiego, krypta z grobem, Arboretum)**

Data: **12.09.2024**

Hrabia Władysław Zamoyski mieszkał w zamku kórnickim, gdzie zachowały się po nim liczne pamiątki.

Jego dziadek miał znaczący wpływ na przebudowę wielu kórnickich wnętrz. Lech Słowiński cytował w swoim opracowaniu wspomnienia Anny z Działyńskich: „Pamiętam ojca mego, jak z rzepy i kartonu wzory sklepień swoich robił; sklepień, których lekkość i śmiałość zagraniczni nawet architekci podziwiać przyjeżdżali”²⁵.

Władysław Zamoyski odziedziczył zamek po wuju, Janie Działyńskim (o jego śmierci dowiedział się podczas dalekiej zagranicznej wyprawy). Jego przyjazd do odziedziczonego zamku tak opisano w „Kuryerze Porannym” 4 września 1881: „Dziedzic majątku śp. Jana Działyńskiego i wielkiej Biblioteki Kórnickiej pod Poznaniem, hr. Władysław Zamoyski syn generała Władysława Zamoyskiego po długim oczekiwaniu powrócił nareszcie do Europy i do kraju z podróży po Ameryce i Australii, jaką przedsięwziął w charakterze wysłannika rządu francuskiego. (...) W pałacu Kórnickim przyjmowano hr. Zamoyskiego ze staropolską okazałością i serdeczną radością”²⁶.

W 2011 r. zespół zamkowo-parkowy wraz z kościołem parafialnym zyskał rangę Pomnika Historii. Posiadłość – w renesansie należąca do Górków – piękniała następnie dzięki kolejnym właścicielom, a szczególnie Teofilowi z Działyńskich Szoldrszej-Potulickiej, znanej dziś jako Biała Dama. Nabrała wówczas barokowych rysów. Ogród francuski, za czasów Tytusa Działyńskiego, przekształcono w ogród

²⁵ Lech Słowiński, *Tytus Działyński 1796-1861*, Poznań 1984, s. 18.

²⁶ Cyt. za: Edyta Bątkiewicz-Szymanowska Magdalena Biniś-Szkopek, Małgorzata Cieliczko, Małgorzata Potocka, *W tym szaleństwie jest metoda. Niezwykłe dzieło Władysława Zamoyskiego*, Kórnik 2024, s. 39.

w stylu angielskim, powstało także Arboretum. W roku swojej śmierci Władysław Zamoyski przekazał dobra kórnickie narodowi polskiemu.

Kryterium I: atrakcyjność turystyczna – SUMA – 12 pkt

1. Stan obiektu (doskonały – 3 pkt, przeciętny – 2 pkt, słaby – 1 pkt) **3 pkt**
2. W walory przyrodnicze (duże – 3 pkt, średnie – 2 pkt, małe – 1 pkt) **3 pkt**
3. Znaczenie kulturowe (duże – 3 pkt, średnie – 2 pkt, małe – 1 pkt) **3 pkt**
4. Unikatowość obiektu w rejonie (duża – 3 pkt, średnia – 2 pkt, mała – 1 pkt) **3 pkt**
5. Zagospodarowanie towarzyszące (m.in. ławki, toalety, kosze na śmieci) (istnieje – 1 pkt, nie istnieje – 0 pkt) **1 pkt**

Kryterium II: dostępność turystyczna – 6 pkt

1. Położenie przy szlaku komunikacyjnym (przy drodze – 3 pkt, w niewielkim oddaleniu od drogi – 2 pkt, w znacznym oddaleniu od drogi – 1 pkt) **3 pkt**
2. Dostępność parkingu (przy obiekcie – 3 pkt, niedaleko obiektu – 2 pkt, oddalony od obiektu – 1 pkt) **3 pkt**

Jednym z obiektów najsilniej kojarzonych z hr. Władysławem Zamoyskim jest Biblioteka Kórnicka, jedna z najstarszych bibliotek w Polsce.

KARTA INWENTARYZACYJNA 7

Nazwa obiektu: **Biblioteka Kórnicka**

Data: **12.09.2024**

W 1887 r. zakazano używania języka polskiego w szkołach elementarnych. Postawiono też wiele barier dla rozwoju nauki w języku polskim. Jerzy Topolski w książce *Wielkopolska przez wieki* podkreślił, że przed pierwszą wojną szczególne znaczenie miały prace naukowe prowadzone w Poznańskim Towarzystwie Przyjaciół Nauk i w Bibliotece Kórnickiej²⁷.

Założona została w 1826 r. i opierała się na zbiorach Tytusa Działyńskiego (1796-1861).

Pozyskiwanie cennych zbiorów kontynuował syn Tytusa, Jan Kanty Działyński (1829-1880). Jego następcą i spadkobiercą został wnuk Tytusa i siostrzeniec Jana – Władysław Zamoyski. Z matką oraz z młodszą siostrą zdecydował się na utworzenie Fundacji Zakłady Kórnickie, której przekazał opiekę nad Biblioteką Kórnicką. W 1953 r. biblioteka została włączona do Polskiej Akademii Nauk.

²⁷ Jerzy Topolski, *Wielkopolska przez wieki*, Poznań 1973, s. 177.

W jej zbiorach znajdują rozliczne cenne rękopisy, m.in. Adama Mickiewicza i Juliusza Słowackiego.

Kryterium I: atrakcyjność turystyczna – SUMA – 12 pkt

1. Stan obiektu (doskonały – 3 pkt, przeciętny – 2 pkt, słaby – 1 pkt) **3 pkt**
2. Walory przyrodnicze (duże – 3 pkt, średnie – 2 pkt, małe – 1 pkt) **3 pkt**
3. Znaczenie kulturowe (duże – 3 pkt, średnie – 2 pkt, małe – 1 pkt) **3 pkt**
4. Unikatowość obiektu w rejonie (duża – 3 pkt, średnia – 2 pkt, mała – 1 pkt) **2 pkt**
5. Zagospodarowanie towarzyszące (m.in. ławki, toalety, kosze na śmieci) (istnieje – 1 pkt, nie istnieje – 0 pkt) **1 pkt**

Kryterium II: dostępność turystyczna – 6 pkt

1. Położenie przy szlaku komunikacyjnym (przy drodze – 3 pkt, w niewielkim oddaleniu od drogi – 2 pkt, w znacznym oddaleniu od drogi – 1 pkt) **3 pkt**
2. Dostępność parkingu (przy obiekcie – 3 pkt, niedaleko obiektu – 2 pkt, oddalony od obiektu – 1 pkt) **3 pkt**

Ostatnim punktem szlaku „(Wielko)polski Zamoyski” uczyniliśmy Ławeczkę Wisławy Szymborskiej.

KARTA INWENTARYZACYJNA 8

Nazwa obiektu: **Ławeczka Wisławy Szymborskiej w Kórniku**

Data: **12.09.2024**

Silne wsparcie i impuls dla projektowanych szlaków turystycznych oferuje literatura. W Kórniku i Zakopanem przecinają się losy ojca Wisławy Szymborskiej oraz jego pryncypała, hrabiego Władysława Zamoyskiego. Anna Bikont i Joanna Szczęsna napisały o Wincentym Szymborskim (1870-1936), który osiedlił się w Zakopanem na początku lat 90. XIX w. (do Kórnika przeniósł się w roku narodzin córki): „Dość szybko poznał się z hrabią Władysławem Zamoyskim, który kupił zakopiańskie majątności, by wyrwać je z obcych rąk i przerwać rabunkową gospodarę leśną, jaką prowadzili niemieccy właściciele”²⁸.

Autorki dodają: „Pierwszy zachowany list Szymborskiego do Zamoyskiego nosi datę 28 marca 1901 r. i dotyczy szyn, łączników, śrub i gwoździ na budowę kolejki do projektowanej elektrowni, która z czasem zasilac miała Zakopane”²⁹.

²⁸ Anna Bikont, Joanna Szczęsna, *Pamiętkowe rupiecie, przyjaciele i sny Wisławy Szymborskiej*, Warszawa 1998, s. 35.

²⁹ Tamże, s. 36.

Przytaczają też anegdotę:

„Kazimierz Krawiarz z Kórnika, biochemik, historyk amator, zbierający materiały do biografii Wincentego Szymborskiego, powiedział kiedyś poetce, że odziedziczyła swój talent po ojcu.

– Zaśmiała się tylko – opowiada Krawiarz. – A mnie przecież wcale nie chodziło o to, że jej ojciec też pisał wiersze, choć znam jeden jego panegiryk wydrukowany w piśmie „Mucha” po śmierci Zamoyskiego: „Aż wreszcie, nim okryły Cię pośmiertne cienie,/ Darowałeś Ojczyźnie dóbr swoich przestrzenie,/ Kórnik i Zakopane./ Dziś już leżysz w grobie./ Kraj, któryś miłował, czy pomni o Tobie?” – tylko że jej skrupulatność poetycka, precyzja słowa odpowiadają temu, w jaki sposób jej ojciec zarządzał majątkiem, pisał listy³⁰.

Ostatnia notka dotycząca Zamoyskiego w biografii *Pamiętkowe rupiecie, przyjaciele i sny Wisławy Szymborskiej* brzmi: „Kiedy mówimy, że Fundacja Kórnicka nie wywiązywała się ze swoich zobowiązań wobec jej ojca i szybko zmniejszyła mu emeryturę do połowy, poetka odpowiada, że to nie były sprawy, o których rodzice rozmawialiby przy dzieciach. (...) Jej zdaniem ojciec nie czuł się skrzywdzony przez hrabiego, w ich domu był zawsze kult Zamoyskiego. Wincenty Szymborski zmarł w Krakowie 9 września 1936 r. na atak serca, wkrótce po tym, jak Fundacja Kórnicka zaprzestała mu w ogóle wypłacać emeryturę³¹.

Wcześniej organizował pochówek Jadwigi Zamoyskiej oraz wygłaszał jedną z mów na pogrzebie hrabiego Władysława Zamoyskiego.

Kryterium I: atrakcyjność turystyczna – SUMA: 10 pkt

1. Stan obiektu (doskonały – 3 pkt, przeciętny – 2 pkt, słaby – 1 pkt) **3 pkt**
2. Walory przyrodnicze (duże – 3 pkt, średnie – 2 pkt, małe – 1 pkt) **2 pkt**
3. Znaczenie kulturowe (duże – 3 pkt, średnie – 2 pkt, małe – 1 pkt) **2 pkt**
4. Unikatowość obiektu w rejonie (duża – 3 pkt, średnia – 2 pkt, mała – 1 pkt) **2 pkt**
5. Zagospodarowanie towarzyszące (m.in. ławki, toalety, kosze na śmieci) (istnieje – 1 pkt, nie istnieje – 0 pkt) **1 pkt**

Kryterium II: dostępność turystyczna – SUMA: 6 pkt

1. Położenie przy szlaku komunikacyjnym (przy drodze – 3 pkt, w niewielkim oddaleniu od drogi – 2 pkt, w znacznym oddaleniu od drogi – 1 pkt) **3 pkt**
2. Dostępność parkingu (przy obiekcie – 3 pkt, niedaleko obiektu – 2 pkt, oddalony od obiektu – 1 pkt) **3 pkt**

³⁰ Tamże, s. 41-42.

³¹ Tamże, s. 75.

*

O ocenę tak skomponowanego szlaku autor i autorka artykułu poprosili dr Ilonę Potocką, przewodniczkę po Wielkopolsce, redaktorkę m.in. opracowania *Leksykon krajoznawczy gminy Kórnik*, która na pytanie o możliwości aplikacyjne odpowiedziała:

Dostrzegam możliwości aplikacyjne zaproponowanego szlaku. Szlaki kulturowe cieszą się dużą popularnością, a w stulecie śmierci (2024) podjęto wiele inicjatyw, aby przypomnieć postać ostatniego właściciela Zamku. Proponowany szlak wpisuje się w ten nurt. Potencjalna atrakcyjność i największa wartość leżą w przekazaniu turystyce gotowego produktu. Nie będzie on musiał poszukiwać informacji o miejscach związanych z Zamoyskim; otrzyma propozycję zwiedzenia konkretnych miejsc, poruszania się sprecyzowaną trasą. Ważne jest, by przygotować materiały informacyjne podane w sposób przystępny i nowatorski, np. aplikacja na telefon, warsztaty w Zamku.

Udzielająca odpowiedzi nie dostrzega słabych elementów naszej propozycji. Kwestionariusz wywiadu wypełniła także prof. UAM Klaudia Świącicka, historyczka, badaczka przemian społeczno-kulturowych XIX, XX i XXI w. oraz historii turystyki kulturowej:

Hrabia Władysław Zamoyski należał niewątpliwie do grupy polskich działaczy, którzy doskonale rozumieli specyfikę ich epoki. Obywatel republiki francuskiej wybrał polską tożsamość jako identyfikację narodowo-kulturową. Jest też postacią świadczącą o bliskiej współpracy działaczy z zaborów pruskiego i austriackiego. Jako arystokrata rozumiał doskonale konieczność pracy nie tylko dla elit, których był członkiem, ale także dla pozostałych warstw społecznych. Świadczą o tym jego relacje z podwładnymi oraz współpraca z przedstawicielami różnorodnych środowisk społecznych. Hrabiego Władysława Zamoyskiego możemy określić mianem wielkopolskiego organicznika, działającego w ramach ponadstanowego i ponadzaborowego solidaryzmu.

Należy uznać utworzenie w Wielkopolsce szlaku tematycznego turystyki kulturowej (z elementami turystyki kulturowo-przyrodniczej) za propozycję wielce ważną dla przybliżenia nie tylko biografii Władysława Zamoyskiego, ale także dziejów regionu, jego specyfiki na tle innych prowincji Polski. Propozycja wskazanego szlaku tematycznego jest istotna także dlatego, że wykształceni Polacy postać Zamoyskiego kojarzą raczej z Zakopanem niż z jego małą ojczyzną, mimo że kontynuował w Wielkopolsce dzieło swego wielkiego dziada Tytusa Działyńskiego i wuja Jana. Rozwijał je, mając u boku dwie wybitne kobiety: matkę Jadwigę i siostrę Marię, o czym warto przy projektowaniu, wytyczaniu oraz udostępnianiu szlaku pamiętać. Pod koniec życia to wielkie dzieło pokoleń właścicieli Kórnika ofiarował odrodzonemu państwu polskiemu. Był to znaczący wkład rodów Działyńskich i Zamoyskich w proces Polonia Restituta.

Prof. Świącicka podkreśla zatem znaczenie Zamoyskich nie tylko dla Wielkopolski, ale traktuje ich wkład znacząco szerzej. Beneficjentami aktywności i zasług Władysława Zamoyskiego były także inne prowincje ówczesnej Polski, co podkreśla niezwykłość głównego bohatera proponowanego szlaku.

Turystyka biograficzna jako źródło pogłębionych doświadczeń.

Podsumowanie

Turystyka biograficzna zorientowana jest na pogłębione doświadczenie turysty, umożliwia mu pełniejszą refleksję nad życiem cudzym i własnym. Wpływa ponadto na lokalną społeczność, kształtuje narracje historyczne i kulturowe oraz promuje wartości.

Odwiedzanie miejsc związanych z życiem hrabiego Zamoyskiego może być dla turystów doświadczeniem osobistym, pozwalającym im nawiązać emocjonalny kontakt z historią, kulturą oraz przeżywać przeszłość, a szlak miałby znaczenie dla poznania odrębności historycznej Wielkopolski w XIX w. Propozycja tematycznego szlaku kulturowego w Wielkopolsce, przybliżającego biografię hrabiego Władysława Zamoyskiego oraz dzieje regionu, wydaje się ważna i wartościowa poznawczo. Krajoznawczy potencjał szlaku może być wykorzystywany nie tylko w procesie edukacyjnym na ścieżce poświęconej małym ojczyznom, ale także w szerszym kontekście. Poszczególne walory tego liniowego produktu turystycznego skupiają się wokół kluczowych atrakcji zlokalizowanych w Poznaniu, Mosinie i Kórniku. Ich wartość, zagospodarowanie miejsc oraz komunikacyjna dostępność skłaniać mogą do próby wkomponowania tego pomysłu w kulturowo-turystyczną mapę Wielkopolski. Sprzyjają temu także aktualne inicjatywy podejmowane przez świat nauki i kultury, w tym wydarzenia konferencyjne czy spotkania branżowe, dzięki którym rośnie potencjał promocyjny proponowanego szlaku. By propozycję tę przemienić w produkt, niezbędne okaże się wsparcie władz lokalnych (nie tylko finansowe).

Z powyższych rozważań płyną następujące konkluzje:

1. Wciąż istnieje konieczność podejmowania inicjatyw w zakresie koncepcyjnego i praktycznego wdrażania szlaków i tras turystycznych w Wielkopolsce.
2. Bogactwo walorów naturalnych i antropogenicznych tego obszaru sprzyja kreowaniu szlaków tematycznych, których przykładem jest propozycja omówiona w niniejszym opracowaniu.

3. Określone walory na trasie szlaku, mimo różnic w ich inwentaryzacyjnej ocenie, mają potencjał, by stać się ważnymi elementami składowymi, np. w kontekście obsługi turystów zainteresowanych historią, kulturą, krajoznawstwem,
4. Zagospodarowanie szlaku przesądzić może o jego sukcesie – zarówno w ujęciu samego produktu, jak i aspektów promocji obszaru ujętego w ramy administracyjne (pomysły inwestycyjne samorządów lokalnych są cennymi inicjatywami, które silnie wpływają na wybrane aspekty marketingu terytorialnego).

BIBLIOGRAFIA

- Anders Paweł, *Patroni wielkopolskich ulic*, Poznań 2006.
- Bątkiewicz-Szymanowska Edyta, Biniś-Szkopek Magdalena, Cieliczko Małgorzata, Potocka Małgorzata, *W tym szaleństwie jest metoda. Niezwykłe dzieło Władysława Zamoyskiego*, Kórnik 2024.
- Bikont Anna, Szczęsna Joanna, *Pamiętkowe rupiecie, przyjaciele i sny Wisławy Szymborskiej*, Warszawa 1998.
- Biniś-Szkopek Magdalena, Okulewicz Piotr, „Polski władca” – z Paryża przez Sydney i Kórnik do Zakopanego z Władysławem Zamoyskim, Kórnik 2024.
- Bosacki Zenon, *Władysław Zamoyski 1853-1924: fundator Kórnik i Zakopanego*, Kórnik 2002.
- Czachowska Katarzyna, *Dom rodzinny Władysława Zamoyskiego*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 2003, z. 26, s. 11-30.
- Gaworecki Władysław, *Turystyka*, Warszawa 2002.
- Portal Region Wielkopolska, <https://regionwielkopolska.pl/artykuly-turystyka/szlakiem-wielkopolskich-organicznikow/> (dostęp 20.09.2024).
- Portal Rok Zamoyskiego, https://rokozamoyskiego.fzk.pl/tworzymy-wedrujacy-pomnik-wladyslawa-hr-zamoyskiego/?fbclid=IwY2xjawGVe_dleHRuA2FlbQIxMAABHV0-QT1TR2eG_LsBIFGR7aOyxwUxe5aQFBkLFeqxXPSt6w9PTHV82xZ4IfA_aem_lQ5S6d1Z9K0Y439BBP7w_A (dostęp 18.09.2024).
- Jadwiga Zamoyska w domu rodzinnym i na emigracji. Wspomnień część I*, red. Edyta Bątkiewicz, Magdalena Biniś-Szkopek, Kórnik 2014.
- Łęcki Włodzimierz, *202 x Wielkopolska*, Poznań 2005.
- Łuczak Jan, *Władysław Zamoyski w anegdotach*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 1993, z. 23, s. 113-125.
- Maria Zamoyska, Wspomnienia*, red. Magdalena Biniś-Szkopek, Igor Kraszewski, Krzysztof Rataj, Kórnik 2017.

- Mikos von Rohrscheidt Armin, *Polskie szlaki turystyczno-kulturowe: kryteria i zasady waloryzacji potencjału*, „Turystyka Kulturowa” 2009, nr 4, s. 4-28.
- Mikos von Rohrscheidt Armin, *Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy*, Gniezno 2008.
- Moździerz Zbigniew, Roszkowski M. Jerzy, *Szlak Zamoyskiego. Przewodnik*, Zakopane 2023.
- Nowak Joanna, *Władysław Zamoyski. O sprawę polską w Europie (1848-1868)*, Poznań 2002.
- Orzechowska-Kowalska Katarzyna, *Zasady tworzenia europejskich szlaków kulturowych*, „Turyzm” 2003, nr 13(2), s. 69-78.
- Płocka Jadwiga, *Wybrane zagadnienia z zagospodarowania turystycznego*, cz. 2, Toruń 2002.
- Podstawy turystyki*, red. Aleksander Szwichtenberg, Koszalin 2000.
- Roszak Joanna, Godlewski Grzegorz, *Homo Legens as Homo Turisticus: Toward the Methodology of Literary Tourism*, „Folia Turistica” 2013, nr 28(2), s. 53-66.
- Różycki Paweł, *Zarys wiedzy o turystyce*, Kraków 2006.
- Słowiński Lech, *Tytus Działyński 1796-1861*, Poznań 1984.
- Święcicki Klaudiusz, *Zakopane i Tatry fin de siècle. Jan Kasprowicz – podróże artysty*, „Galicia. Studia i Materiały” 2020, nr 6, s. 309-335.
- Topolski Jerzy, *Wielkopolska przez wieki*, Poznań 1973.
- Władysław hrabia Zamoyski. Pan z Wielkopolski. Władca Tatr*, film, reż. Janusz Sidor, Polska 2012.
- Wyszowska Izabela, *Turystyka biograficzna – istota, znaczenie, perspektywy*, „Turystyka Kulturowa” 2008, nr 1, s. 22-33.
- Zachariasik Zbigniew, *Klatki schodowe w Poznaniu. Centrum, Jeżyce, Łazarz*, Poznań 2023.
- Zakrzewski Zbigniew, *Ulicami mojego Poznania*, cz. 2, il. Magdalena Mrugalska-Banaszak, Poznań 2005.